

шляхом використання тільки існуючих ресурсів, можливостей та повноважень громади;

– принцип транспарентності через відкритість інформації та відкрите обговорення передумов, процесу реалізації та наслідків соціально відповідального проєкту.

Тетяна ОНІПКО

Полтавський університет економіки і торгівлі, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Сталий розвиток є новою світоглядною, політичною та практичною моделлю для країн світу, які розпочали перехід від суто економічної моделі розвитку до пошуку оптимального балансу між трьома складовими розвитку – економічною, соціальною та екологічною. Важливе місце в такій моделі мають посісти інноваційні кластери, покликані сприяти досягненню 17 «цілей сталого розвитку» («Sustainable Development Goals»), ухвалених 25 вересня 2015 р. Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй (ООН) у резолюції «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року».

Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Ураховуючи територіально-галузеву спеціалізацію, в країні накопичено, але допоки недостатньо використано природно-ресурсний, виробничий, науково-дослідний та кадровий потенціал низки галузей, чому можна зарадити за допомогою кластерного підходу, а саме шляхом стимулювання процесу формування інноваційних кластерів у пріоритетних галузях вітчизняної економіки. Указ Президента України «Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» від 12 січня 2015 р. визначає напрями та пріоритети розвитку України на період до 2020 р. Зокрема, передбачено реформування системи охорони здоров'я, телекомунікаційної інфраструктури, енергетики, аграрного сектору, безпеки харчової продукції, програми розвитку космічної галузі, інформаційного суспільства, збереження природного середовища, розвитку туризму тощо [1].

Базуючись на нормативно-правових документах щодо пріоритетних галузей та сфер української економіки, вітчизняні науковці активізували обґрунтування перспективних для України напрямів розвитку. Зокрема, в Національній доповіді НАН України «Інноваційна Україна 2020» (2015 р.) акцентовано на необхідності створення умов для активного

використання можливостей вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу. У розробці визначено стратегічно важливі напрями інноваційного розвитку країни з огляду на інтеграцію України у світовий економічний та науково-технічний простір, включаючи інформаційно-комунікаційні технології, біотехнології, нанотехнології і наноматеріали, ядерну енергетику, аграрний сектор, «зелену» економіку.

Першорядного значення нині набувають енергозберігаючі технології і нетрадиційні енергоресурси (високоєфективні міні-енергетичні установки, енергозберігаючі способи передачі енергії, нові покоління генераторів енергії, засоби і системи контролю за витратами і втратами енергії). Не менш актуальною є розробка принципово нових матеріалів із заздалегідь заданими властивостями (мінімальна обробка, екологічно чисті матеріали). Важливим напрямом модернізації економіки на інноваційній основі є розробка систем машин і виробничих технологій нових поколінь. Украй важливою для зміцнення безпеки країни та боротьби з тероризмом залишається розробка інноваційних оборонно-технічних систем і засобів безпеки. Застосування біотехнологій дозволить вирішити низку проблем сучасності, пов'язаних із діагностикою та лікуванням небезпечних хвороб, недостатністю продовольчого забезпечення та запобіганням забрудненню навколишнього середовища.

На думку німецьких та вітчизняних експертів, які дослідили потенціал української економіки, перспективними передусім є галузі інформаційних технологій (ІТ) та автомобілебудування. Обидві галузі є експортоорієнтованими, мають значний досвід у залученні іноземних інвестицій і відіграють важливу роль у створенні робочих місць. Оскільки виробництво автозапчастин менше зазнало негативного впливу від економічної кризи, ніж виробництво автомобілів, інноваційні кластери мають бути зосереджені на автозапчастинах з розрахунком на швидкий приплив закордонних інвестицій [2, с. 11]. За оцінками експертів, у вітчизняній ІТ-галузі є значний потенціал для збільшення доходів від експорту (у 2015 р. доходи від експорту в ІТ-галузі склали 2,6 млрд. дол. США). Якщо наприкінці 2015 р. в ІТ-галузі працювало 80 тис. фахівців, то, згідно прогнозів німецьких експертів, у 2020 р. їх кількість зросте до 180 тис. [2, с. 12]. Ключове завдання ІТ-кластерів полягатиме у збереженні відповідних знань та досвіду всередині країни і забезпеченні доступу на ринок нових кваліфікованих кадрів.

Авторська позиція полягає в тому, що традиційні галузі економіки України (енергетика, автомобілебудування, авіа- та ракетобудування, радіоелектроніка, аграрне виробництво, медицина, будівництво, туризм тощо) є стратегічно важливими як для внутрішнього, так і зовнішніх

ринків країни. Інноваційні кластери, поєднуючи традиції і виклики сучасності, здатні сприяти модернізації традиційних галузей економіки України та розвитку на їх основі нових перспективних напрямів діяльності. Проте частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у ВВП України нині складає 0,62%, тоді як у Японії – 3,75%, Німеччині – 2,98%, США – 2,79%, Франції – 2,29%. Зважаючи на це, у Національній доповіді Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Цілі Сталого розвитку: Україна» (від 15 вересня 2017 р.) представлено результати адаптації глобальних «цілей сталого розвитку» з урахуванням специфіки національного розвитку. Так, згідно цілі «Промисловість, інновації та інфраструктура» у 2020 р. частка витрат на наукові дослідження має досягти 1,5%, а у 2030 р. – 3% у ВВП України [3, с. 73].

Ураховуючи проблему енергозбереження та захисту навколишнього середовища, перспективними є інноваційні кластери в галузі альтернативної енергетики (сонячна енергія, вітроенергетика, біоенергетика тощо), а також інноваційні кластери в галузі екологічно чистого автомобілебудування: «зелені» автомобілі (включаючи електромобілі, автомобілі на воді чи стисненому повітрі) та електробуси. Підвищення рівня енергоефективності та збільшення частки «зеленої» енергії в енергобалансі країни є стратегічними завданнями сталого розвитку України. Частка енергії, виробленої з відновлюваних джерел, у загальному кінцевому споживанні енергії в Україні в 2015 р. складала 4,9%, тоді як у 2020 р. цей показник має досягти 11%, відповідно у 2025 – 14,2 % і у 2030 р. – 17,1 % [3, с. 57].

З огляду на глобальну проблему продовольчої безпеки перспективними вважаємо інноваційні кластери, що спеціалізуються на виробництві сучасної агротехніки, а також екологічно чистої аграрної продукції (без ГМО), яка відповідає міжнародним стандартам якості. Нині майже 90% потреб населення країни у продовольстві задовольняє продукція вітчизняного виробництва. До того ж вітчизняний агропромисловий комплекс забезпечує 40% експорту країни, а українська аграрна продукція відома майже у 200 країнах світу [3, с. 22].

Зважаючи на погіршення стану здоров'я населення, у тому числі дітей, поширення «хвороб сучасності» важливим є формування інноваційних кластерів у галузі «науки про життя» (біомедицина, біофармацевтика, онлайн-медицина). З огляду на прискорені темпи інформатизації та цифровізації суспільства в глобальному просторі, стратегічно важливими для України є наукомісткі галузі, як-от мікроелектроніка, нанотехнології, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології. Беручи до уваги світові тенденції зростання попиту на

послуги, перспективним вважаємо впровадження інноваційних кластерів у таких галузях: фінанси, логістика, електронна комерція, креативні індустрії (дизайн, реклама, медіа) тощо.

Згідно цілі «Гідна праця та економічне зростання» передбачено формування інноваційної вісі з сучасних кластерів та стартапів, які мають створювати нові знання і технології на шляху до побудови моделі креативної економіки. Якщо нині частка експорту товарів, що базуються на технологіях середнього та високого рівня, в загальному обсязі експорту товарів України складає 19,2%, то в 2020 р. вона має зрости до 25%, а в 2030 р. – до 30% [3, с. 63].

Таким чином, у контексті реалізації стратегії сталого розвитку України інноваційні кластери мають стати каталізатором формування інноваційної моделі національної економіки та утвердження країни на світовому ринку як високотехнологічної.

Бібліографія

1. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» (12 січня 2015 року № 5/2015). Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

2. Програма підтримки кластерів в Україні: принципи розробки та ключові особливості. Німецька консультативна група. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Берлін/Київ, грудень 2015 р. 17 с. URL: https://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2016/01/PP_04_2015_ukr.pdf

3. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. 176 с. Сайт Представництва ООН в Україні. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholitia/tsili-staloho-rozvytku>

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

Тернопільський національний економічний університет, Україна

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Загальносвітовою тенденцією та базовим фундаментом громадянського суспільства є розвиток волонтерства, яке активно підтримується у світі на інституційному рівні. Щоб підкреслити значення волонтерської праці та подолати існуючі та потенційні бар'єри, Європейська Комісія визначила чотири головні цілі волонтерства:

- зменшення перешкод для волонтерства в ЄС;
- зміцнення волонтерських організацій і покращення якості